

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

6 - WOMEN AND TORAH

PART 1 - WOMEN AND TALMUD TORAH

OU ISRAEL CENTER - SPRING 2016

A] TORAH AS THE FOCUS AND PURPOSE OF EXISTENCE

1. בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ
בראשית א:א
2. שדרשוהו רבותינו ז"ל בשביל התורה שנקראת (משלי ח:כב) ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו (ירמיה ב:ג) ראשית תבואתנו
רש"י שם
3. וַיְבָרֵךְ אֱלֹקִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד וַיְהִי עֶרְבַּ וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי:
בראשית א:לא
4. יוֹם הַשְּׁשִׁי - כולם תלויים ועומדים עד יום הַשְּׁשִׁי, הוא ששי בסיון המוכן למתן תורה:
רש"י שם
5. כֹּה אָמַר ה' אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקֹּת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי:
ירמיהו לג:כה

B] TORAH AS OUR CONNECTION WITH GOD

6. לְאַהֲבָה אֶת־ה' אֱלֹקֶיךָ לְשִׁמְעַע בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי הוּא חַיֵּיךָ וְאָרְצְךָ יִמְיָךְ ...
דברים ל:כ
7. ולשון סיפרי (פ' שמע) לפי שנאמר ואהבת את ה' אלקיך איני יודע כיצד אוהב את המקום? תלמוד לומר - והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם.
ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ג
8. אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת, תורה ומצות חקים ומשפטים אותנו למדת. על כן ה' אלקינו בשכבנו ובקומנו נשיח בחוקיך ונשמח בדברי תורתך ובמצותיך לעולם ועד, כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה
סדור תפילה - תפילת ערבית

C] THE SOURCES FOR THE OBLIGATION TO LEARN TORAH

C1] 'VELIMADTEM'

9. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְכֶם וּבְלִכְתְּכֶם בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכֶם וּבְקוּמְכֶם
 דברים יא:ט

10. ואיחי מנלן דלא מיחייבה למילף נפשה? דכתיב: ולימדתם ולמדתם, כל שאחרים מצווין ללמדו - מצווה ללמד את עצמו, וכל שאין אחרים מצווין ללמדו - אין מצווה ללמד את עצמו. ומנין שאין אחרים מצווין ללמדה? דאמר קרא: ולמדתם אותם את בניכם - ולא בנותיכם
 קידושין כט:

11. ומכל מקום גם הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן... וכל מצות עשה שאין הזמן גרמא וכל מצות לא תעשה של תורה ושל דברי סופרים
 שו"ע הרב הל' תלמוד תורה א"ד

12. נשים ... פטורים מתלמוד תורה, אבל קטן אביו חייב ללמדו תורה שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בס, ואין האשה חייבת ללמד את בנה שכל החייב ללמוד חייב ללמד.
 רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה א

13. אילימא זכות דתורה, הא אינה מצווה ועושה היא: ... רבינא אמר: לעולם זכות תורה, ודקאמרת אינה מצווה ועושה! נהי דפקודי לא מפקדא, באגרא דמקרין ומתניין בנייהו ונטרן להו לגברייהו עד דאתו מבי מדרשא
 סוטה כא.

14. אשה שלמדה תורה יש לה שכר אבל אינו כשכר האיש, מפני שלא נצטוית, וכל העושה דבר שאינו מצווה עליו לעשותו אין שכרו כשכר המצווה שעשה אלא פחות ממנו
 רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה יג

15. אם יש לה זכות היתה תולה לה יש זכות תולה שנה אחת יש זכות תולה שתי שנים יש זכות תולה שלש שנים. מכאן אומר בן עזאי חייב אדם ללמד את בתו תורה שאם תשתה תדע שהזכות תולה לה. רבי אליעזר אומר כל המלמד בתו תורה (כאילו) לומדה תפלות [פירוש המשנה לרמב"ם: - ענינו כאילו למדה תפלות והוא השוא ודברי ההבן]
 משנה מסכת סוטה פרק ג משנה ד

16. ר' אליעזר אומר: כל המלמד את בתו תורה מלמדה תיפלות. תיפלות ס"ד!! אלא אימא: כאילו למדה תיפלות. (רש"י - שמתוכה היא מציינת ערמומית ועושה דצריה צהלנע) א"ר אבהו: מ"ט דר"א? דכתיב (משלי ח:יב) אֲנִי־חֲכָמָה שְׁכַנְתִּי עֲרֻמָּה - כיון שנכנסה חכמה באדם נכנסה עמו ערמומית
 סוטה כא.

17. היכי דמי רשע ערום? ... עולא אמר: זה שקרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים
 סוטה כא:

18. אשה שלמדה תורה יש לה שכר אבל אינו כשכר האיש, מפני שלא נצטוית, וכל העושה דבר שאינו מצווה עליו לעשותו אין שכרו כשכר המצווה שעשה אלא פחות ממנו, ואע"פ שיש לה שכר צו חכמים שלא ילמד אדם את בתו תורה, מפני שרוב הנשים אין דעתם מכוונת להתלמד אלא הן מוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן, אמרו חכמים כל המלמד את בתו תורה כאילו למדה תפלות, במה דברים אמורים בתורה שבעל פה אבל תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחלה ואם למדה אינו כמלמדה תפלות
 רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה יג

19. ועניי ארבעה פרקים אלו שבחמש מצות האלו הם שחכמים הראשונים קוראין אותו א פרדס כמו שאמרו ארבעה נכנסו לפרדס, ואף על פי שגדולי ישראל היו וחכמים גדולים היו לא כולם היה בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים על בוריי, ואני אומר שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר, ולחם ובשר הוא לידע האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצות, ואף על פי שדברים אלו דבר קטן קראו אותן חכמים שהרי אמרו חכמים דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן הוויות דאביי ורבא, אעפ"כ ראויין הן להקדימן, שהן מיישבין דעתו של אדם תחלה, ועוד שהם הטובה הגדולה שהשפיע הקדוש ברוך הוא ליישוב העולם הזה כדי לנחול חיי העולם הבא, ואפשר שידעם הכל קטן וגדול **איש ואשה** בעל לב רחב ובעל לב קצר

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ד הלכה יג

20. תנור ... מאימתי טהרתו? אמר ר' חלפתא איש כפר חנניא אני שאלתי את שמעון בן חנניא ששאל את בנו של ר' חנניא בן תרדיון ואמר משיסיענו ממקומו ובתו אומרת משיפשט את חלוקן כשנאמרו דברים לפני ר' יהודה בן בבא אמר יפה אמרה בתו מבנו:

תוספתא מסכת כלים (בבא קמא) פרק ד הל' יז

21. כתב הרמב"ם 'כאילו מלמדה תפלות' דווקא תורה שבעל פה ולא שבכתב, ודווקא המלמד לבתו, אבל היא שלמדה בעצמה יש לה שכר כאינה מצוה ועושה שהיא מכוונת לטוב. ועוד הרי בהקדמת סמ"ק כתב שיש להן ללמוד מצות הנהגות בהן ויש לה שכר טובה ... דאהא לא קאי ר' אליעזר 'כאילו מלמדה תפלות' כרש"י ... משום דמתוך כך נכנס ערמומית בלבה ויודעת לעשות מעשה בהיסתר ובצנעה ... וכל זה לא שייך אלא מתוך פלפול וסברות ...

שו"ת מהרי"ל החדשות סימן מה

22. אשה שלמדה תורה יש לה שכר, אבל לא כשכר האיש, מפני שאינה מצווה ועושה. ואע"פ שיש לה שכר, צו חז"ל שלא ילמד אדם את בתו תורה, מפני שרוב הנשים אין דעתן מכוונת להתלמד, ומוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן. אמרו חכמים: כל המלמד את בתו תורה, כאילו מלמדה תפלות (פי' דבר עבירה). בד"א בתורה שבע"פ; אבל תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחלה, ואם מלמדה אינו כמלמדה תפלות. הגה: ומ"מ חייבת האשה ללמוד דינים השייכים לאשה. ואשה אינה חייבת ללמד את בנה תורה, ומ"מ אם עוזרת לבנה או לבתולה שיעסקו בתורה, חולקת שכר צדיקה.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות תלמוד תורה סימן רמו סעיף ו

23. כתב הרמב"ם סוף פ"א מתלמוד תורה אשה שלמדה תורה יש לה שכר אבל אינו כשכר האיש מפני שלא נצטוו וכו' ואעפ"י שיש לה שכר ציוו חכמים שלא ילמד אדם את בתו תורה מפני שרוב הנשים אין דעתם מכוונת להתלמד אלא מוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן אמרו חכמים כל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תפלות בד"א בתורה שבעל פה אבל תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחילה ואם למדה אינו כמלמדה תפלות. וכתב מרן בכסף משנה פלוגתא דבן עזאי ור' אליעזר ופסק כרבי אליעזר. וק"ק דאין הלכה כרבי אליעזר דאין הלכה כרבי אליעזר אפילו לנגד תלמידו. ותו דאמרו בעירובין דף נ"ג דברוריא בטשה בההוא תלמידא ודרשה פסוק ובפסחים דף ס"ב אמרו דברוריא גמרא תלת מאה שמעתא ביומא דסיתוא מתלת מאה רבוואתא ואם הלכה כרבי אליעזר איך רבי חנניא בן תרדיון אביה ותלת מאה רבוואתא מלמדיה עברו יחדיו והיו מלמדין אותה תורה שבעל פה. והיה מקום לומר דחדא מתרצא חבירתה דבתחילה סברי דאין הלכה כרבי אליעזר והיו מלמדין תורה שבעל פה לבנות ואתיא מכללא ברוריא. אמנם ממה שאירע לברוריא פ"ק דע"ז הסכימו דהלכה כר' אליעזר. ואולם אין בזה כדי שביעה דמי הגיד להרמב"ם זה ודילמא אין הלכה כר' אליעזר כדאמרן בעלמא וממה שאירע פעם אחת לברוריא אין לנו לגזור מדעתנו ולקבוע הלכה כל שלא מצינו זה ברז"ל ... ולכן פירש הרמב"ם דפירוש דברי תפלות היינו שאינה מכוונת ללמוד אלא מוציאה דברי תורה לדברי הבאי. ובברוריא שהכירו בה שהיתה כונתה ללמוד בכל לבה וגדל שכלה לכך למדוה.

שו"ת טוב עין סימן ד

24. מפני שרוב נשים אין דעתן מכוונת. אבל אם למדה לעצמה או רואין שיצאה מהרוב ולכך כתב לעיל שיש לה שכר ורצונו לומר אם למדה תורה על מכוונה שאינה מוציאה לדברי הבאי אבל האב אינו רשאי ללמדה דדילמא תוציא דבריה לדברי הבאי כי הוא אינו יודע מה שבלבה

פרישה על טור יו"ד רמ"ז

25. ... הרבנית מרת מרים ... תפסה ישיבה כמה ימים ושנים, וישבה באוהל וילון לפני ואמרה הלכה לפני בחורים מופלגים. כך קבלתי מאבותי בכתב ובע"פ עכ"ל א"מ זקני מהור"ר יוחנן לוריא הנ"ל.

שו"ת מהרש"ל סימן כט

26. ומעולם לא נהגנו ללמדן מתוך הספר ולא שמענו המנהג אלא הדינים הידועים מלמדת כל אשה לבתה וכלתה וזה מקרוב שנדפסו דיני נשים בלשון לע"ז וביכולתן לקרות מהם ונשים שלנו זריזות דבכל דבר ספק שואלות ואינן מעמידות על דעתן אפילו בדבר קטן שבקטנות:

ערוך השולחן יורה דעה הלכות תלמוד תורה סימן רמו סעיף יט

27. ונראה דכל זה דוקא בזמנים שלפנינו, שכל אחד היה דר במקום אבותיו וקבלת אבותיו היתה חזקה מאוד אצל כל אחד ואחד להתנהג בדרך שהלכו אבותיו וכמאמר הפסוק "שאל אביך ויגדך", בזה היינו יכולים לומר שלא תלמוד תורה ותסמוך בהנהגת אבותינו הישרים. אבל כעת בעו"ה שקבלת האבות נתרופפת מאד וגם מצוי שאינו דר במקום אבותיו כלל, ובפרט אותן שמרגילין עצמן ללמוד כתב ולשון עמים בודאי מצוה רבה ללמדן חומש וגם נביאים וכתובים ומוסרי חז"ל, כגון מסכתא אבות וספר מנורת המאור וכדומה, כדי שיתאמת אצלן ענין אמונתנו הקדושה. דאל"ה עלול שיסורו מדרך ד' ויעברו על כל יסודי הדת ח"ו

חפץ חיים, ליקוטי הל' סוטה כא.

28. .... אבל לא כימים הראשונים הימים האחרונים. בימים הראשונים התנהגו בתי ישראל ע"פ השלחן ערוך, ואפשר היה ללמוד בהם את כל התורה מהנסיון, וממילא לא היה צורך ללמד את בנות ישראל תורה מן הספר. אבל עתה בעוה"ר א"א כבר ללמוד את התורה בבתי ישראל ..... וכל מי שאינו מלמד את בתו דעת ה' ותוכן יהודי מקורי, שימשו כתריס בפני השפעת הרחוב, הרי הוא מלמדה ממילא את אותה התפלות הממלאה עתה את חיי הרחוב

שו"ת מזנאים למשפט - ס' מ'ב

29. והנה ראינו להעתיק כאן בסוף הענין מספר עתיק יומין יקר המציאות הנקרא מעין גנים (שו"ת), ומחברו רבי שמואל ב"ר אלחנן יעקב הרקוולטי מה שכתב אל אשה חכמה אחת בנדון היתר ת"ת לנשים, וז"ל בהמשך הדברים, ומאמר חכמינו כל המלמד את בתו תורה כאלו מלמדה תפלות אולי נאמר כשהאב מלמדה בקטנותה .... אמנם הנשים אשר נדב לבן אותנה לקרבה אל המלאכה מלאכת ה' מצד בחירתן בטוב במה שהוא טוב, הן הנה תעלינה בהר ה' תשכונה במקום קדשו כי נשי מופת הנה, ועל חכמי דורן לאדרן להדרן לסדרן לחזק ידיהן לאמץ זרועותיהן וכו', עשי והצליחי ומן השמים יסייעוך, עכ"ל.

תורה תמימה הערות דברים פרק יא הערה מח

C2] 'VESHINANTAM'

30. וְשִׁנְתָם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדַרְךָ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:

דברים ו:ז

31. ושננתם - שיהו דברי תורה מחודדים בפיך, שאם ישאל לך אדם דבר - אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד

קידושין ל.

32. ושננתם לבניך, אלו תלמידיך

ספרי דברים פיסקא לז ד"ה לבניך

33. ... the Gemara attaches its saying בניכם ולא בנותיכם - whereby the duty of teaching Torah would be restricted to sons and exclude daughters - to וְשִׁנְתָם לְבָנֶיךָ וְלֹא לְמִדְתָּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם - and not to וְשִׁנְתָם לְבָנֶיךָ. As a matter of fact women are only not to be directed to the scientific study of the Law ... But the understanding of the Jewish Scripture and the knowledge of the Torah .... that leads to a conscientious fulfilling of a Jewish life belong to the education of the intellect and feelings of our daughters as much as our sons.

Commentary of Rav S.R. Hirsch on Devarim 11:19

C3] 'VEHODATAM'

34. רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון:

דברים ז:ט-י

C4] 'VEAHAVTA'

35. ולשון סיפרי (פי שמע) לפי שנאמר ואהבת את ה' אלקיך איני יודע כיצד אוהב את המקום? תלמוד לומר - והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם.

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ג

36. מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

תהלים קיט:צו